

LAUSUNTOPYYNTÖ

Tampereen alueen ihmistieteiden eettinen toimikunta

Tampereen yliopisto

1. Saatekirje

UKK-instituutissa on käynnissä opetus- ja kulttuuriministeriön tuella kolmiosainen Kasit liikkeelle! -tutkimuskokonaisuus. Se on osa Kids Out! - Lasten ja nuorten fyysinen aktiivisuus erilaisissa kaupunkiympäristöissä -hanketta, joka kuuluu Suomen Akatemian Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys (SKIDI-KIDS) -tutkimusohjelmaan. Ensimmäisessä osassa (kyselytutkimus) selvitettiin sähköisellä kyselyllä tamperelaisten kahdeksaluokkalaisten koulumatkaliikuntaa ja muuta vapaa-ajan liikuntaa. Toisessa osassa (menetelmätutkimus) arvioitiin samalle ikäryhmälle suunnitellun liikuntakyselyn ja liikemittarin luotettavuutta. Nämä osat, (TAIEtoimikunnan lausunto 5/2011), pohjüstivat tutkimuskokonaisuuden viimeistä eli kolmatta osaa (interventiotutkimus), jota tämä lausuntopyyntö koskee. Interventiotutkimuksesta pyydetään eettistä ennakkoarviointia, koska 1) tutkimuksen oppilaat ovat pääosin alle 15-vuotiaita eikä osallistumiseen edellytetä huoltajan erillistä suostumusta, 2) arviointimenetelminä käytetään liikuntakyselyä ja liikemittaria, jotka eivät kuulu koulun normaaliin toimintaan, 3) liikemittarin käyttö voidaan luokitella oppilaiden fyysiseen koskemattomuuteen puuttumiseksi ja 4) tutkimustuloksia tullaan raportoimaan tieteellisissä lehdissä, jotka edellyttävät ennakkoarviointia.

Tampereella 9.5.2012

Minna Aittasalo

Terveystieteiden tohtori, tutkija

UKK-instituutti

PL 30, 33501 Tampere

(03) 28 29 267

minna.aittasalo@uta.fi

☐ 1

2. Suomenkielinen tiivistelmä ja tutkimussuunnitelma

Kasit liikkeelle! Satunnaistettu interventiotutkimus kahdeksaluokkalaisten liikunnan

edistämiseksi ja ruutuajan vähentämiseksi Tampereella

Lasten ja nuorten fyysisen aktiivisuuden terveyshyödyistä ja vähäisen liikunnan haitoista on

yhä enemmän tutkimusnäyttöä. Silti vain noin kymmenesosa suomalaisista

yläkouluikäisistä

liikkuu suositusten mukaisesti. Lapset ovat ”liikkuvimmillaan” noin 12-vuotiaina, mutta

sen

jälkeen erityisesti spontaani päivittäisliikkumisen määrä pienenee selvästi. Samalla

ruudun

ääressä vietetty aika lisääntyy.

Tutkimuksessa selvitetään, vaikuttaako kolmelle terveystiedon oppitunnille suunniteltu sisältö

kotitehtävineen kahdeksaluokkalaisten liikuntaan ja istumiseen. Tampereen yläkoulut

(N=14) arvotaan kahteen ryhmään: interventiokouluissa kolmella terveystiedon

oppitunnilla

toteutuu tutkimuksen mukainen sisältö, jossa hyödynnetään internetiä, videota ja muuta

tukimateriaalia sekä tehdään kaksi kotitehtävää. Lisäksi vanhemmat saavat kotiin

liikunnasta

ja istumisesta kertovan lehtisen. Vertailukouluissa terveystiedon tunnit toteutuvat entiseen tapaan, mutta opettajat saavat tutkimuksen päätyttyä saman materiaalin kuin ensimmäisen ryhmän koulut.

Tutkimuksen arviointiin käytetään RE-AIM-viitekehystä, johon kuuluu viisi ulottuvuutta (**R**each=tavoittavuus, **E**ffectiveness=vaikuttavuus, **A**doption=omaksuminen, **I**mplementation=toteutuminen, **M**aintenance=pysyvyys). Vaikuttavuuden arvioimiseksi oppilaat täyttävät ennen terveystiedon tunteja liikuntakyselyä yhden viikon ajan. Kyselyn täyttämistä muistutetaan tekstiviestillä päivittäin yhdeksältä illalla. Oppilaat käyttävät samoina päivinä liikemittaria, joka kiinnitetään kuminauhalla lantiolle tallentamaan liikkumisesta syntyviä kiihtyvyyssignaaleja. Lyhennetty liikuntakysely ja liikemittarin käyttö

toistetaan kuukauden kuluttua intervention päättymisestä ja uudelleen keväällä 2013. Myös

vanhemmat saavat ennen terveystiedon tunteja ja niiden jälkeen kyselyn, jossa tiedustellaan

heidän liikuntatottumuksiaan, arviota lapsensa liikkumisesta ja liikunnasta puhumista kotona.

Muiden ulottuvuuksien arviointi perustuu pääosin tutkimusprosessin aikana kerättyyn tietoon.

Tutkimus kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön tukemaan kolmiosaiseen Kasit liikkeelle!

–

tutkimuskokonaisuuteen. Se on osa Kids Out! - Lasten ja nuorten fyysinen aktiivisuus erilaisissa kaupunkiympäristöissä –hanketta, joka sisältyy Suomen Akatemian Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys (SKIDI-KIDS) -tutkimusohjelmaan. Kasit liikkeelle! - tutkimuskokonaisuuden ensimmäisessä osassa selvitettiin sähköisellä kyselyllä tamperelaisten kahdeksasluokkalaisten liikkumis- ja ruutuaikatottumuksia (kyselytutkimus).

Toisessa osassa arvioitiin samalle ikäryhmälle suunnitellun liikuntakyselyn ja liikemittarin luotettavuutta (menetelmä tutkimus). Syksyllä 2011 toteutuneet osat pohjustavat kolmatta osaa, jota tämä tutkimussuunnitelma koskee (interventiotutkimus). Kokonaisuudesta laaditaan useita artikkeleita kansainvälisiin ja kotimaisiin julkaisuihin ja siitä valmistuu kaksi

väitöskirjaa.

Tampereen kaupunki on suhtautunut myönteisesti interventiotutkimuksen toteuttamiseen ja

virallinen tutkimuslupahakemus on laitettu vireille. Tutkimus esitellään koulujen rehtoreille

toukokuussa 2012. Koulut satunnaistetaan interventio- ja vertailuryhmään elokuun alussa ja

interventio koulujen terveystiedon opettajat koulutetaan oppituntien pitämiseen elokuun lopussa. Tutkimukseen kuuluvat oppitunnit toteutetaan syys- ja lokakuun aikana opettajan

valitsemana ajankohtana.

5.Lausuntopyyntö 6/2012: ”Kasit liikkeelle! Satunnaistettu interventiotutkimus kahdeksasluokkalaisten liikunnan edistämiseksi ja

ruutuajan vähentämiseksi Tampereella” (tutkija, TtT Minna Aittasalo, UKK-instituutti) – esitteli Åstedt-Kurki.

Merkittiin, että Olavi Paronen poistui kokouksesta asian käsittelyn ajaksi.

Päätös: Toimikunta antaa tutkimussuunnitelmalle puoltavan lausunnon, mutta se esittää eräitä huomautuksia tutkimuksen kyselyyn liittyen.